

Ομιλία Μαρίας Στυλιανού
Μέλος Τομέα Κοινωνικής Νοσηλευτικής

Θέμα Κοινωνική Νοσηλευτική Στην Κύπρο

Το θέμα που θα αναπτύξω αφορά την κοινωνική νοσηλευτική στην Κύπρο. Θα αρχίσω την παρουσίαση μου με μια πολύ σύντομη αναφορά στην ιστορική στροφή από το νοσοκομείο στο σπίτι. Θα συνεχίσω παρουσιάζοντας με σειρά αρχαιότητας τις τρεις κοινωνικές υπηρεσίες που προσφέρονται σήμερα στην Κύπρο. Η Σχολιατρική Υπηρεσία μαζί με την Υπηρεσία Μητρότητας και Παιδιού θεωρούνται ως οι πρόδρομοι των κοινωνικών υπηρεσιών στην Κύπρο. Ακολουθούν η κοινωνική ψυχικής υγείας, και της γενικής νοσηλευτικής. Στη συνέχεια θα αναφερθώ σε γενικούς προβληματισμούς και θα κλείσω την ομιλία μου με τα συμπεράσματα και τις εισηγήσεις.

Από το Νοσοκομείο στο Σπίτι.

Το πιο ζεστό καταφύγιο του ανθρώπου, υπήρξε ανέκαθεν η κατοικία του, το μέρος που αναπαυόταν το σώμα και το πνεύμα του. Αδιάφορα αν αυτό ήταν σπήλαιο ή καλύβα, πλωτή παράγκα ή ιγκλού, σπιτάκι στο δάσος ή διαμέρισμα σε πόλη, ο άνθρωπος είχε και έχει πάντα το ζεστό αίσθημα της ασφάλειας μέσα στην κατοικία του. Στο λυκαυγές του 20ού αιώνα, πρωτοεμφανίστηκε το πρότυπο της Κατ' Οίκον Νοσηλείας. Η κατ' οίκον νοσηλεία όπως όλοι γνωρίζουμε, ενσαρκώνει την ιδέα της ανακούφισης του ανθρωπίνου πόνου στον τόπο που του εξασφαλίζει τη μέγιστη ηρεμία: Στο Σπίτι του.

Τα τελευταία χρόνια, η αύξηση του προσδόκιμου επιβίωσης και η συνακόλουθη γήρανση των πληθυσμών, μαζί με τις καλπάζουσες προόδους στην αντιμετώπιση των νόσων, οδήγησαν σε αυξημένη ζήτηση για νοσοκομειακές κλίνες. Έτσι αναπτύχθηκε μια νέα μορφή κατ' οίκον νοσηλείας που ορίζεται ως "η παροχή υπηρεσιών υγείας σε ασθενείς κατ' οίκον, οι οποίοι διαφορετικά θα έπρεπε να νοσηλεύονται σε νοσοκομείο". Ο τύπος αυτός κατ' οίκον νοσηλείας ονομάστηκε διεθνώς "Hospital at Home", και είναι η πιο προηγμένη μορφή κατ' οίκον νοσηλείας, με σκοπό τη δημιουργία

νοσοκομειακών συνθηκών στα σπίτια των ασθενών. Η πρόκληση είναι να μετατεθεί μέρος της θεραπείας των ασθενών από το νοσοκομείο στο σπίτι, χωρίς όμως αυτοί να στερούνται της βιοτεχνολογίας και της γνώσης που βρίσκονται συγκεντρωμένα στο νοσοκομείο.

Ιστορική Αναδρομή Σχολιατρικής Υπηρεσίας και Υπηρεσίας Μητρότητας και Παιδιού.

Η Κύπρος, λόγω της πολιτικής κατάστασης στην οποία βρισκόταν μέχρι το 1960 οπότε και πήρε την ανεξαρτησία της, παρουσιάζει κάποια καθυστέρηση στην ανάπτυξη Σχολιατρικής Υπηρεσίας. Οι αποικιοκρατικές αρχές εφάρμοζαν κυρίως θεραπευτικά προγράμματα μικρής διάρκειας, κατά τη διάρκεια επιδημιών αλλά και προγράμματα εμβολιασμών κυρίως στις αγροτικές περιοχές.

Το 1914 οι τοπικοί φορείς εργοδότησαν προσωρινά γιατρούς σε διάφορες πόλεις. Η πρώτη Επισκέπτρια Υγείας, εργοδοτήθηκε το 1953. Μετά την ανεξαρτησία της Κύπρου, τόσο Γιατροί όσο και Επισκέπτριες Υγείας εργοδοτήθηκαν σε τακτική βάση από τις τοπικές Σχολικές Εφορείες, αλλά μόνο στην επαρχία Λευκωσίας. Το 1976 μετά από αρκετές πιέσεις των Συνδέσμων Γονέων λήφθηκε απόφαση από το Υπουργικό Συμβούλιο για λειτουργία Σχολιατρικής Υπηρεσίας υπό τις Ιατρικές Υπηρεσίες και Υπηρεσίες Δημόσιας Υγείας και στελέχωση τους από Γενικούς Ιατρούς, Παιδιάτρους και Επισκέπτριες Υγείας. Ο χρόνος λήψης μιας τέτοιας απόφασης ήταν πολύ σημαντικός αφού ήταν μόλις δύο χρόνια πριν την Διακήρυξη της Alma Ata (1978) και η οργάνωση της υπηρεσίας επηρεάστηκε από ιδέες και γνώσεις της εποχής.

Σήμερα η Σχολιατρική Υπηρεσία καλύπτει τις ανάγκες όλων των δημόσιων σχολείων της Κύπρου και στελεχώνεται από Επαγγελματίες Ιατρούς και Επισκέπτριες Υγείας με εξειδίκευση στον τομέα.

Όσο αφορά το θεσμό της κατοίκων νοσηλείας στον τομέα των Υπηρεσιών Μητρότητας και Παιδιού, επικράτησε στην Κύπρο πριν από πολλά χρόνια

όταν ακόμα η γυναίκα γεννούσε στο σπίτι. Η παρουσία μαιών στην κοινότητα ήταν αναγκαία. Η ανάγκη σε μαιές οδήγησε στη δημιουργία οργανωμένων μαθημάτων στη Μαιευτική τα οποία σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Υγείας, άρχισαν να προσφέρονται το 1925. Τη δεκαετία του 1960 αναπτύχθηκε στη Νοσηλευτική Σχολή Κύπρου ένα πρόγραμμα της κοινοτικής υγειονομικής επισκέπτριας διάρκειας 31/2 χρόνων με στόχο την εξυπηρέτηση του κοινού της υπαίθρου. Οι υγειονομικές επισκέπτριες οι οποίες ήταν και μαιές, έκαναν τότε κατοίκον επισκέψεις και φρόντιζαν τόσο την μητέρα όσο και το παιδί της.

Παρεχόμενες Υπηρεσίες Επισκεπτών/τριών Υγείας

Βασικές αρχές των υπηρεσιών αυτών είναι η πρόληψη της ασθένειας καθώς επίσης και η διατήρηση και προαγωγή της υγείας του πληθυσμού.

Μέσα στα πλαίσια αυτά οι Επισκέπτες/τριες υγείας προσφέρουν προληπτικές υπηρεσίες σ' άτομα, οικογένειες ή/και την κοινότητα γενικότερα. Οι υπηρεσίες αυτές είναι:

1. Υπηρεσίες Μητρότητας – Παιδιού και Εμβολιασμών

Οι υπηρεσίες Μητρότητας – Παιδιού προσφέρονται από τους/τις επισκέπτες/τριες υγείας στα διάφορα Κέντρα Προστασίας Μητρότητας και Ευημερίας Παιδιού. Στόχος των υπηρεσιών αυτών είναι η προσφορά προληπτικής φροντίδας στη μητέρα, στο βρέφος και στο νήπιο και γενικά σ' όλα τα μέλη της οικογένειας, με σκοπό τη διατήρηση και την προαγωγή της υγείας.

Υπηρεσίες που προσφέρουν είναι

- Παρακολούθηση της ψυχοκινητικής ανάπτυξης και εξέλιξης του βρέφους και του παιδιού.
- Έλεγχο ακοής και όρασης βρέφους και παιδιού
- Αγωγή Υγείας και Συμβουλευτική προς τους γονείς αναφορικά με την υγεία και φροντίδα του παιδιού ή/και της οικογένειας γενικότερα.

- Εμβολιασμούς σύμφωνα με το εκάστοτε σχήμα εμβολιασμών που εφαρμόζει το Υπουργείο Υγείας.
- Επισκέψεις στο μαιευτήριο για ενημέρωση και προσφορά συμβουλών στις μητέρες
- Οργανώνουν ειδικά διαφωτιστικά προγράμματα για εγκύους και μέλλοντες γονείς σε συνεργασία και με άλλους λειτουργούς υγείας.

2. Αγωγή Υγείας και κατοίκων επισκέψεις

- Σχεδιάζουν και εφαρμόζουν προγράμματα Αγωγής Υγείας σε άτομα και ομάδες, με βάση τις κατευθύνσεις των αρμοδίων υπηρεσιών και οργάνων.
- Πραγματοποιούν επισκέψεις στο σπίτι για συμβουλευτική υγείας σε ομάδες υψηλού κινδύνου όπως ασθενείς με φυματίωση, μηνιγγίτιδα και σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού όπως έγκυες, βρέφη και παιδιά.

3. Σχολιατρική Υπηρεσία

Οι βασικές δραστηριότητες της σχολιατρικής υπηρεσίας είναι:

Προληπτικές Εξετάσεις (Screening Tests)

- Γενική Ιατρική Εξέταση από το σχολίατρο, που γίνεται σε όλα τα παιδιά της Α και Δ τάξης του Δημοτικού, της Α τάξης του Γυμνασίου και Α τάξης του Λυκείου καθώς επίσης και τους αθλητές.

Οι προληπτικές εξετάσεις που γίνονται από τις Επισκέπτριες Υγείας περιλαμβάνουν:

- Ελεγχο Οπτικής, Ακουστικής Οξύτητας καθώς και Σωματομετρήσεις (Μαθητές Α και Δ Δημοτικού, Α Γυμνασίου).
- Έλεγχος Αχρωματοψίας (Μαθητές της ΣΤ τάξης Δημοτικού)
- Σκολιωμετρήσεις σε μαθητές Ε και ΣΤ τάξης του Δημοτικού, Α,Β,Γ τάξης Γυμνασίου και Α τάξης Λυκείου

- Πρόληψη και διερεύνηση μολυσματικών ασθενειών
  - Γίνεται διαφώτιση του προσωπικού των βρεφοκομικών και παιδοκομικών σταθμών και των νηπιαγωγείων για πρόληψη ή/και αντιμετώπιση μηνιγγίτιδας.
  - Η επισκέπτρια υγείας λαμβάνει μέρος στην διερεύνηση κρουσμάτων ιογενούς μηνιγγίτιδας σε συνεργασία και με άλλους λειτουργούς ή υπηρεσίες.

- Έλεγχος Σχολικών Καντίνων και επιθεώρηση των κοινόχρηστων χώρων
- Εμβολιασμοί κατόπιν γραπτής συγκατάθεσης των γονιών ή κηδεμόνων τους.

- Αγωγή Υγείας

- Εκπαιδευτικά προγράμματα

Εφαρμόζουν δύο εκπαιδευτικά προγράμματα αγωγής υγείας.

Το πρώτο είναι κατά του καπνίσματος που γίνεται σήμερα σε μαθητές Στ Δημοτικού και το δεύτερο για πρόληψη του AIDS και των σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων σε μαθητές Α Λυκείου.

- Οργάνωση Υγιεινού Προγεύματος σε Δημοτικά σχολεία.

- Κάλυψη των σχολικών αθλητικών αγώνων και των κατασκηνώσεων του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού.

4. Υπηρεσίες προς τους εγκλωβισμένους

Παρέχονται υπηρεσίες προς τους εγκλωβισμένους, σε συνεργασία με το γραφείο Ανθρωπιστικών Θεμάτων για τους εγκλωβισμένους καθώς και με άλλους λειτουργούς. Εφαρμόζεται προληπτικό πρόγραμμα για τις εγκλωβισμένες γυναίκες σύμφωνα με το οποίο εξετάζονται από Παθολόγο και υποβάλλονται σε γενικές αναλύσεις αίματος, μαστογραφία και εξέταση τεστ Παπανικολάου.

Οργανώνονται επίσης όλα τα προαναφερόμενα προληπτικά προγράμματα

εξέτασης και στα παιδιά του Δημοτικού Σχολείου Ριζοκαρπάσου.

5. Υπηρεσίες σε ομάδες ψηλού κινδύνου όπως είναι οι φυλακισμένοι

Γίνεται σε όλους τους φυλακισμένους προληπτική εξέταση Mantou, διενεργούνται απαραίτητοι εμβολιασμοί και προσφέρεται αγωγή υγείας με διαλέξεις σε διάφορα θέματα.

6. Συμμετοχή στην Εκπαίδευση φοιτητών Νοσηλευτικής Σχολής

7. Συνεργασία σε Επιδημιολογική Έρευνα

Διενεργούν σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες επί τόπου επιδημιολογικές και ιατροκοινωνικές έρευνες στα λοιμώδη και κοινωνικά νοσήματα, καθώς και στα ατυχήματα. Παράλληλα, συμμετέχουν στη διερεύνηση λοιμωδών νοσημάτων όπως η φυματίωση.

8. Οργάνωση εκδηλώσεων για επίκαιρα θέματα

Οργανώνουν και συνεργάζονται με άλλους λειτουργούς για την οργάνωση εκδηλώσεων για επίκαιρα θέματα όπως είναι η 'Παγκόσμια Ημέρα Υγείας', η 'Παγκόσμια Ημέρα κατά του καπνίσματος', Η 'Εβδομάδα Πρόληψης Ατυχημάτων', η 'Εβδομάδα πρόληψης Καρδιοπαθειών', 'Παγκόσμια Ημέρα κατά του AIDS' και η 'Ευρωπαϊκή Εβδομάδα κατά του καρκίνου'.

Πορεία προς την Κοινωνική Ψυχικής Υγείας στην Κύπρο

Το ασυλικό μοντέλλο ψυχιατρικής περίθαλψης άρχισε σταδιακά να υποχωρεί με την αλλαγή της αντίληψης για τη φροντίδα για την ψυχική υγεία μέσα από τη φιλοσοφία της κοινοτικής ψυχιατρικής. Οι πρώτες απόπειρες για ψυχιατρική μεταρρύθμιση αρχίζουν το 1985. Συγκεκριμένα το 1986 δημιουργήθηκε ο πρώτος πυρήνας από 2 νοσηλευτές με σκοπό την διερεύνηση περιστατικών που διαβιούσαν στο χώρο του Ψυχιατρείου έτσι που να μπουν σε διάφορα προγράμματα επανακοινωνικοποίησης και επανένταξης στην κοινότητα. Στα πιο πάνω πλαίσια το 1993 το Ψυχιατρείο μετονομάζεται

σε Νοσοκομείο Αθαλάσσης και οι Ψυχιατρικές Υπηρεσίες σε Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας. Παράλληλα αρχίζουν οι προσπάθειες για ενδυνάμωση των εξωνοσοκομειακών δομών με στόχο να εμποδίσουν την ιδρυματοποίηση, μαζί με κάποια προγράμματα αποκατάστασης και επανένταξης χρόνιων ασθενών σε κοινοτικές δομές.

Αυτή η προσπάθεια ενισχύθηκε δυναμικά από τη βοήθεια των πρώτων εθελοντικών οργανώσεων για την ψυχική υγεία, που στόχευαν στην προάσπιση των δικαιωμάτων των ψυχικά πασχόντων σαν ισότιμων μελών της κοινότητας.

Σταδιακή μείωση των ασθενών στο Ψυχιατρείο σημειώθηκε με την εγκαθίδρυση της κοινοτικής νοσηλευτικής, όπου η παρακολούθηση των ασθενών μεταφέρθηκε στην κοινότητα και άρχισε να μεθοδεύεται η αποκατάστασή τους. Σε αυτό το πλαίσιο ιδρύθηκαν 2 ξενώνες στη Λευκωσία και άρχισαν να ενοικιάζονται με τη βοήθεια του Τμήματος Υπηρεσίας Κοινωνικής Ευημερίας τα πρώτα διαμερίσματα για άτομα που απολύονταν από το Ψυχιατρείο.

Γύρω στο 1982 άρχισε να λειτουργεί το Κέντρο Ημέρας στη Λευκωσία, το 1991 στη Λεμεσό και το 1994 στη Λάρνακα, πάντα σε συνεργασία με τις τοπικές εθελοντικές οργανώσεις και τις κοινοτικές αρχές.

Κοινοτική Ψυχικής Υγείας Σήμερα

Στη χώρα μας τα τελευταία 20 χρόνια όπως είδαμε, οι Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας μεταρρυθμίζονται σταδιακά, ενώ παράλληλα επεκτείνονται οι κοινοτικές υπηρεσίες ψυχικής υγείας, όπως

- Κέντρα Ημέρας
- Κοινοτικά Κέντρα Ψυχικής Υγείας,
- Ψυχιατρικά Εξωτερικά Ιατρεία στα Κέντρα Υγείας,
- Κέντρα Αποτοξίνωσης και Απεξάρτησης,
- Μονάδες Εργασιακής Αποκατάστασης
- Παιδοψυχιατρικές Υπηρεσίες

Σήμερα η κοινοτική νοσηλευτική για την ψυχική υγεία αριθμεί 67 κοινοτικούς νοσηλευτές οι οποίοι καλύπτουν όλες τις επαρχίες. Η κοινοτική στον τομέα αυτό εργάζεται διεπαγγελματικά και τις υπηρεσίες προσφέρουν ομάδα λειτουργών από όλες τις ειδικότητες ψυχικής υγείας (ψυχίατροι, ψυχολόγοι, κοινοτικοί νοσηλευτές, εργοθεραπευτές).

Από το 2006 λειτουργεί επιπλέον και η υπηρεσία διασυνδετικής με 2 κοινοτικούς νοσηλευτές με έδρα το Νέο Γενικό Νοσοκομείο Λευκωσίας.

Το κοινοτικό κέντρο είναι το τμήμα των Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας που παρέχει υπηρεσίες και φροντίδα σε κοινοτικό επίπεδο, με σκοπό την κάλυψη των αναγκών μιας περιοχής σε θέματα ψυχικής υγείας. Ως εκ τούτου ο κύριος στόχος του κέντρου είναι η άμεση ανταπόκριση σε αιτήματα/ ανάγκες που σχετίζονται με θέματα ψυχικής υγείας

- σε εξωτερικά ιατρεία,
- συμβουλευτικά κέντρα,
- στο σπίτι,
- στην εργασία και γενικά σε οποιοδήποτε χώρο υπάρξει ανάγκη.

Η υπηρεσία αυτή απευθύνεται

- Σε οποιοδήποτε χρειάζεται συμβουλή/ βοήθεια για προσωπικές ή οικογενειακές δυσκολίες που του προκαλούν ψυχολογική δυσφορία
- Σε άτομα με χρόνια ψυχολογικά προβλήματα που χρειάζονται διαρκή στήριξη και κινητοποίηση στο χώρο όπου διαβιούν.
- Σε άτομα τρίτης ηλικίας που μπορεί να χρειάζονται ψυχολογική και φαρμακευτική στήριξη.

Οι υπηρεσίες που προσφέρονται στα διάφορα κέντρα είναι

- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των κατοίκων της κοινότητας και των φορέων της σε θέματα ψυχικής υγείας
- Αξιολόγηση, συμβουλευτική, καθοδήγηση και ενημέρωση για ψυχιατρικά προβλήματα

- Παροχή κοινοτικής ψυχιατρικής νοσηλευτικής φροντίδας σε άτομα και οικογένειες, τόσο σε αναφερόμενες δομές όσο και με κατοίκων επισκέψεις
- Υποβοήθηση και στήριξη σε θέματα επαγγελματικής προσαρμογής
- Ψυχολογική υποστήριξη για προσωπικά και οικογενειακά προβλήματα
- Ατομική και οικογενειακή συμβουλευτική και ψυχοθεραπεία
- Ψυχιατρική εξέταση και παρακολούθηση
- Εργοθεραπευτική αξιολόγηση, θεραπεία και αποκατάσταση. Προσφέρεται ατομικά, ομαδικά (εκπαίδευση σε δεξιότητες χειρισμού του άγχους, θυμού, επίλυσης προβλημάτων κ.α.) και στο χώρο εργασίας.

Η προαναφερθείσα μεταρρυθμιστική διαδικασία δεν ήταν ούτε εύκολη, ούτε αυτονόητη, ενώ τα εμπόδια ήταν πολύπλοκα και ευάριθμα.

Με τον τρόπο αυτό όμως αντικαθίσταται σταδιακά το μοντέλο του πολύχρονου και θεραπευτικά μη αναγκαίου εγκλεισμού των ασθενών σε ψυχιατρικά νοσοκομεία και διακόπτεται η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κάτι που αποτέλεσε και αποτελεί στόχο δίκαιας δημόσιας κριτικής.

Κοινοτική Υπηρεσία Γενικής Νοσηλευτικής στην Κύπρο **Σήμερα**

Οι υπηρεσίες της Κοινοτικής Νοσηλευτικής που προσφέρονταν μέχρι πριν από λίγα χρόνια στην Κύπρο ήταν πολύ εξειδικευμένες και αφορούσαν όπως προαναφέραμε την μητρότητα, το παιδί και τους ψυχικά πάσχοντες. Λόγω όμως της αναγκαιότητας για εφαρμογή του θεσμού της κοινοτικής και στον τομέα της Γενικής Νοσηλευτικής έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και άλλων ομάδων ανθρώπων, τον Δεκέμβριο του 2004 τοποθετήθηκε πιλοτικά η πρώτη κοινοτική νοσηλεύτρια στο νοσοκομείο Κυπερούντας για κάλυψη των αναγκών στην συγκεκριμένη περιοχή.

Ακολούθησε η τοποθέτηση 2 κοινοτικών νοσηλευτριών στην περιοχή Καϊμακλίου τον Ιανουάριο του 2005. Τα αποτελέσματα ήταν πολύ ενθαρρυντικά και έτσι ο θεσμός επεκτάθηκε σιγά σιγά και σε άλλες περιοχές της πιστιλιάς καθώς και στο Δήμο Λευκωσίας και Αγίου Δομετίου. Το Φεβρουάριο του 2007, η κοινοτική νοσηλευτική κάλυψε και την περιοχή Στροβόλου, ενώ τον Μάιο του ίδιου χρόνου άρχισε τη λειτουργία της και στη Λακατάμια αλλά και στον Αγρό.

Επιπλέον τον Απρίλιο του 2007 η υπηρεσία κοινοτικής νοσηλευτικής επέκτεινε της υπηρεσίες του προγράμματος της με την λειτουργία της Διασυνδετικής και Συμβουλευτικής Υπηρεσίας που θεωρείται ως η ζωτική γέφυρα σύνδεσης νοσοκομείων και κοινοτήτων.

Μια πολύ σημαντική καινοτομία στο χώρο της κοινοτικής υπηρεσίας γενικής νοσηλευτικής ήταν και η έναρξη του προγράμματος παρακολούθησης ατόμων με μηχανική υποστήριξη αναπνοής τον Απρίλιο του 2008 στην περιοχή Λευκωσίας. Το επείγημα αυτό ήταν κάτι πολύ δύσκολο αλλά συνάμα προκλητικό και πρωτοποριακό για τα δεδομένα της μικρής μας πατρίδας.

Να σημειώσουμε εδώ ότι κατ'οίκον υπηρεσίες νοσηλευτικής φροντίδας προσφέρουν και δύο μη Κυβερνητικές Υπηρεσίες. Αυτές είναι του Παγκύπριου Συνδέσμου Καρκινοπαθών και Φίλων και του Αντικαρκινικού Συνδέσμου οι οποίες εδώ και χρόνια προσφέρουν πολύ επικοδομητικά στον τομέα αυτό σε άτομα με καρκίνο.

Οι παράγοντες που κατέστησαν την επέκταση της κοινοτικής νοσηλευτικής ως αναγκαιότητα ήταν

- Η αύξηση του πληθυσμού της τρίτης ηλικίας στην Κύπρο και των γενικότερων προβλημάτων τα οποία την συνοδεύουν και έχουν ως επακόλουθο την αύξηση των αναγκών τους για παροχή εξειδικευμένης φροντίδας
- Η παροχή κοινοτικής φροντίδας στα άτομα που βρίσκονται σε στάδιο ανάρρωσης καθώς συμβάλλει στην αποσυμφόρηση των νοσοκομείων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την εξυπηρέτηση

περισσότερων ασθενών, τη βελτίωση της ποιότητας της φροντίδας και τη μείωση του οικονομικού κόστους της φροντίδας.

- Η αύξηση των περιστατικών με χρόνια παθολογικά νοσήματα στα οποία μπορεί να προσφερθεί φροντίδα στο σπίτι. Έχει αποδειχθεί ότι η παροχή φροντίδας και ψυχολογικής υποστήριξης στα άτομα με χρόνια νοσήματα ή άλλες ειδικές ανάγκες στο οικογενειακό τους περιβάλλον βελτιώνει τόσο τα επίπεδα υγείας τους όσο και την ποιότητα ζωής τους.
- Η παροχή εκπαίδευσης και ψυχολογικής υποστήριξης στις οικογένειες που φροντίζουν ασθενείς συγγενείς τους με χρόνια νόσημα ή άλλες ειδικές ανάγκες, μειώνει τη συναισθηματική επιβάρυνση που υφίστανται με όλα τα θετικά επακόλουθα της
- Η εφαρμογή της Ευρωπαϊκής πολιτικής για την υγεία (European public health agenda) είχε σαν προϋπόθεση την επέκταση της νοσηλευτικής φροντίδας με κατοίκον επισκέψεις.

Στόχοι της Υπηρεσίας Κατ'οικον Νοσηλείας

Οι βασικοί στόχοι της υπηρεσίας αυτής είναι

- Η προαγωγή της υγείας
- Η πρόληψη της ασθένειας
- Η έγκαιρη διάγνωση και ο περιορισμός των επιπτώσεων της ασθένειας
- Η προσφορά επιδέξιας επιστημονικής φροντίδας στο άρρωστο άτομο εκτός νοσοκομείου
- Η αποκατάσταση του ατόμου στο δυνατότερο επίπεδο αυτοφροντίδας

Υπηρεσίες που προσφέρουν

- Εκτίμηση των αναγκών υγείας και των προβλημάτων του ατόμου, στο περιβάλλον που ζει.
- Καθοδήγηση και λήψη προληπτικών μέτρων για αποφυγή προβλημάτων ή επιπλοκών που προκύπτουν από μια παθολογική κατάσταση

- Νοσηλευτικές παραμβάσεις στο άτομο ώστε να προλαμβάνεται η εισαγωγή του σε νοσηλευτήριο
- Διδασκαλία και εκπαίδευση ατόμου, οικογένειας, φροντιστή για τη σωστή αντιμετώπιση της ασθένειας και των συμπτωμάτων της.
- Εκπαίδευση και ψυχολογική υποστήριξη των ατόμων για αυτοφροντίδα
- Συμβουλευτική και καθοδήγηση ατόμων, οικογενειών, ομάδων για την υιοθέτηση υγιεινούς τρόπου ζωής και τη δημιουργία ασφαλούς περιβάλλοντος διαβίωσης
- Ενημέρωση και ενδυνάμωση των ατόμων και οικογενειών ώστε να αξιοποιούν τις υπηρεσίες και τους πόρους της κοινότητας στην οποία ζουν
- Ενθάρρυνση και στήριξη του ατόμου, οικογένειας ή και κοινότητας, για λήψη αποφάσεων που βοηθούν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής
- Ψυχολογική στήριξη του αρρώστου ατόμου ή του ατόμου που βρίσκεται στο τελικό στάδιο της ζωής του καθώς και της οικογένειας του.

Οι υπηρεσίες κοινοτικής νοσηλευτικής προσφέρονται σήμερα

- Σε άτομα τρίτης ηλικίας με προβλήματα υγείας
- Σε άτομα με οξεία ή χρόνια παθολογικά νοσήματα ή με ειδικές ανάγκες υγείας
- Σε άτομα μετά από νοσηλεία στο νοσοκομείο
- Σε άτομα που χρειάζονται ανακουφιστική φροντίδα ή βρίσκονται στο τελικό στάδιο της ζωής τους

Διαδικασία παραπομπής

Οι παραπομπές στην υπηρεσία αυτή γίνονται

- Με γραπτή αίτηση από κυβερνητικό ή ιδιώτη ιατρό
- Από άλλο λειτουργό υγείας
- Από κοινωνικό λειτουργό
- Από το ίδιο το άτομο που χρήζει φροντίδας

- Από συγγενικό ή φιλικό του πρόσωπο

Γενικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι υπηρεσίες κοινοτικής νοσηλευτικής στην Κύπρο σήμερα

Με την πάροδο των χρόνων από την εφαρμογή των προγραμμάτων αυτών είναι φυσικό ότι θα παρατηρούνταν κάποια προβλήματα. Αρκετά από αυτά έχουν ήδη αντιμετωπισθεί με την υποστήριξη της Διεύθυνσης Νοσηλευτικών Υπηρεσιών και των Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας.

Παρόλα αυτά κάποια προβλήματα παραμένουν ακόμα άλυτα παρά τις συνεχιζόμενες προσπάθειες επίλυσης τους. Επιγραμματικά θα αναφέρω εδώ τα πιο σημαντικά όπως αυτά απορρέουν από τους διάφορους επαγγελματίες υγείας στους συγκεκριμένους τομείς.

- Νομικό πλαίσιο λειτουργίας τόσο στην κοινοτική ψυχικής υγείας όσο και της γενικής νοσηλευτικής. Αυτό είναι ένα θέμα κατά το οποίο το Διεθνές Συμβούλιο Νοσηλευτών υποστηρίζει ότι οι νοσηλευτικοί ρυθμιστικοί οργανισμοί διαδραματίζουν ένα θεμελιώδη ρόλο στην διευκόλυνση της υλοποίησης αποτελεσματικής ΠΦΥ και τη αποδοτική διαχείριση αυτής από τη νοσηλευτική. Εξηγούν μάλιστα ότι πρέπει να συνεργάζονται με τους νομοθέτες, ώστε να εξαλείφουν τις ασυνέπειες μεταξύ νομοθεσίας και ρυθμιστικών πρακτικών, που εμποδίζουν τους νοσηλευτές να χρησιμοποιούν το συνολικό δυναμικό τους στην ΠΦΥ. Επιπλέον αναφέρουν ότι πρέπει να αναθεωρούν τακτικά τη νομοθεσία και τις ρυθμίσεις ώστε να εξασφαλιστεί ότι η ΠΦΥ αποτελεί έναν ακρογωνιαίο λίθο, να υποστηρίζουν την τρέχουσα νοσηλευτική πρακτική και να μην εμποδίζουν τις κατάλληλες νοσηλευτικές καινοτομίες σχετικά με τη ΠΦΥ. Πρόσφατα άρχισαν πάλι κινητοποιήσεις και ελπίζουμε ότι σιγά σιγά θα υπερπηδηθεί αυτό το μεγάλο πρόβλημα που δυσκολεύει κατά κάποιο τρόπο την λειτουργία των κοινοτικών νοσηλευτών τόσο της ψυχικής υγείας όσο και της γενικής νοσηλευτικής.

- Κάλυψη με αύξηση του αριθμού των κοινοτικών νοσηλευτών (γενικής και ψυχικής υγείας) σε όλη την επικράτεια της ελεύθερης Κύπρου αφενός για την καλύτερη και την πιο ποιοτική αναβάθμιση των προσφερομένων υπηρεσιών και αφετέρου για να καλύψει παγκύπρια τις ανάγκες του πληθυσμού. Αυτός βέβαια είναι και ο απότερος στόχος της Διεύθυνσης Νοσηλευτικών Υπηρεσιών.
- Η απουσία Κοινωνικών Λειτουργών από την Διεπαγγελματική ομάδα Ψυχικής Υγείας έχει ως αποτέλεσμα την δυσκολία αντιμετώπισης προβλημάτων κοινωνικού κυρίως περιεχομένου.
- Ανάγκη ενίσχυσης της ομάδας Κοινωνικής Νοσηλευτικής με άλλες ειδικότητες που η παρουσία τους θεωρείται πολύ σημαντική όπως ειδικοί ιατροί, φυσιοθεραπευτές, εργασιοθεραπευτές και άλλοι, έτσι ώστε να προσφέρεται πιο ολοκληρωμένη φροντίδα στα άτομα.
- Στήριξη επαγγελματιών υγείας όλων των προσφερομένων υπηρεσιών. Σημειώνεται ότι σε άλλες χώρες όπου λειτουργούν παρόμοια προγράμματα υπάρχουν δομημένες ομάδες υποστήριξης κάτι που στην Κύπρο δεν έχει γίνει ακόμη ιδιαίτερα στη νεοσύστατη υπηρεσία της κοινοτικής νοσηλευτικής και των επισκεπτριών υγείας.

Συμπεράσματα – Εισηγήσεις

Στην Κύπρο, με το πέρασμα των χρόνων έχει φανεί ότι η Νοσηλευτική Ψυχικής Υγείας έχει χαράξει πρωτοποριακό ρόλο μέσα από τα στάδια της Ψυχιατρικής μεταρρύθμισης και απέδειξαν ότι οι αλλαγές πρέπει να αντιμετωπίζονται ως προκλήσεις για επέκταση του ρόλου τους και όχι ως απειλή. Το παράδειγμα τους φαίνεται να ακολουθούν τώρα και οι νοσηλευτές γενικής νοσηλευτικής υπό το φως των νέων εξελίξεων στον τομέα υγείας της χώρας μας με την άμεση εφαρμογή του προγράμματος κοινοτικής νοσηλευτικής.

Όπως αναφέρει η Προϊστάμενη της Διεύθυνσης Νοσηλευτικών Υπηρεσιών στο χαιρετισμό της για την 12^η Μαΐου 2008, η Διεύθυνση Νοσηλευτικών Υπηρεσιών από την πρώτη κιόλας μέρα ίδρυση της λειτουργίας της,

αναγνωρίζοντας τη σημασία της ΠΦΥ, εργάζεται με στόχο τη συνεχή αναβάθμιση της νοσηλευτικής φροντίδας σε κοινοτικό επίπεδο. Μέλημα τους όπως υποστηρίζει αλλά και πραγματική ανάγκη σήμερα είναι η συνεχής ενίσχυση των κοινοτικών νοσηλευτικών προγραμμάτων για την ανταπόκριση στις ανάγκες υγείας του πληθυσμού όπως διαμορφώνονται μέσα στο κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο της χώρας μας.

Αυτή λοιπόν την ενδυνάμωση, την ενίσχυση, την στήριξη, την συμπαράσταση είναι που χρειάζονται όλοι οι κοινοτικοί νοσηλευτές, σε όποιο τομέα και αν εργάζονται για να μπορέσουν να κρατηθούν στην πρώτη γραμμή για την περιφρούρηση της υγείας της κοινότητας. Αυτοί είναι που βρίσκονται στο κέντρο της δίνης της φροντίδας υγείας στην κοινότητα και έρχονται καθημερινά αντιμέτωποι με σωρεία και ποικιλία προβλημάτων.

Σύμμαχους και αρωγούς στις ανάγκες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν όλοι οι τομείς των υπηρεσιών κοινοτικής νοσηλευτικής έχουν το Υπουργείο Υγείας, τη Διεύθυνση Νοσηλευτικών Υπηρεσιών και τη Διεύθυνση Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας. Παρόλα αυτά όμως οι ανάγκες και τα προβλήματα είναι συνυφασμένα με υπηρεσίες που έχουν σαν κύριο αντικείμενο τον άνθρωπο.

Σήμερα λοιπόν που οι χρήστες υπηρεσιών υγείας έχουν πλέον μεγαλύτερες απαιτήσεις η ανάπτυξη του Συστήματος της ΠΦΥ είναι επιβεβλημένη. Συνεπώς υπό την πίεση των μεγάλων αλλαγών που έγιναν τα τελευταία χρόνια στον τομέα της Κοινοτικής Νοσηλευτικής στην Κύπρο για προσφορά πιο ποιοτικών υπηρεσιών με χαμηλότερο οικονομικό κόστος για την ικανοποίηση αυτών των νέων απαιτήσεων στα θέματα υγείας, ήταν αναμενόμενο ότι θα προέκυπταν πάμπολλα και ποικιλόμορφα προβλήματα.

Βρισκόμαστε σήμερα τριάντα χρόνια μετά την Διακήρυξη της Alma Ata σχετικά με την ΠΦΥ και ο κόσμος αντιμετωπίζει προκλήσεις στην πρόσβαση στην φροντίδα και στην ποιότητα της φροντίδας. Οι νοσηλευτές παγκοσμίως αντιπροσωπεύουν μια αξιосέβαστη δύναμη στην καθολική προσπάθεια αναβάθμισης της ΠΦΥ και επίτευξης των στόχων ανάπτυξης για τη χιλιετία. Όπως αναφέρει ο Διεθνής Σύνδεσμος Νοσηλευτών με τις απαραίτητες

επενδύσεις, τις νομοθετικές διευκολύνσεις και το κατάλληλο περιβάλλον πρακτικής, η νοσηλευτική μπορεί να διαδραματίσει έναν βασικό ρόλο στη βελτίωση της κατάστασης υγείας του πληθυσμού παγκοσμίως.

Αυτό το γνωρίζουν πάρα πολύ καλά όλες οι αρμόδιες υπηρεσίες και ιδιαίτερα η Διεύθυνση των Νοσηλευτικών Υπηρεσιών που έμπρακτα στηρίζει το έργο των κοινοτικών νοσηλευτών στην καθημερινή τους πρακτική. Παρόλες όμως τις συνεχιζόμενες προσπάθειες για επίλυση των εκάστοτε προβλημάτων που προκύπτουν, είναι αναμενόμενο ότι συνεχώς θα αναφύονται νέα προβλήματα και ανάγκες για αυτό η συνεχής επαγρύπνηση όλων των εμπλεκομένων υπηρεσιών είναι όχι μόνο απαραίτητη αλλά και επιβεβλημένη.